

U 25/2010 rd

Statsrådets skrivelse till Riksdagen om ett förslag till Europaparlamentets och rådets direktiv om en europeisk utredningsorder på det straffrättsliga området

I enlighet med 96 § 2 mom. i grundlagen översänds till riksdagen förslaget till Europaparlamentets och rådets direktiv om en europeisk utredningsorder på det straffrättsliga området samt en promemoria om förslaget.

Helsingfors den 8 juli 2010

Justitieminister *Tuija Brax*

Lagstiftningsråd *Katariina Jahkola*

JUSTITIEMINISTERIET

PROMEMORIA
28.6.2010

EU/2010/0979

ETT FÖRSLAG TILL EUROPAPARLAMENTETS OCH RÅDETS DIREKTIV OM EN EUROPEISK UTREDNINGSORDER PÅ DET STRAFFRÄTTSLIGA OMRÅDET**1 Allmänt**

Konungariket Belgien, Republiken Bulgarien, Republiken Estland, Konungariket Spanien, Republiken Österrike, Republiken Slovenien och Konungariket Sverige har den 29 april 2010 med stöd av artikel 82.1 a i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt lämnat ett förslag till Europaparlamentets och rådets direktiv om en europeisk utredningsorder på det straffrättsliga området, nedan den europeiska utredningsordern (9145/10 COPEN 115 CODEC 363 EUROJUST 47 EJM 12).

I enlighet med artikel 82.1 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt ska det straffrättsliga samarbetet inom unionen bygga på principen om ömsesidigt erkännande av domar och rättsliga avgöranden, vilket sedan Europeiska rådets möte i Tammerfors den 15-16 oktober 1999 allmänt anses vara en hörnsten i det straffrättsliga samarbetet inom unionen.

I Stockholmsprogrammet, som antogs den 11 december 2009, slog Europeiska rådet fast att man bör gå vidare med inrättandet av ett övergripande system för inhämtning av bevisning i mål med en gränsöverskridande dimension, utifrån principen om ömsesidigt erkännande. Europeiska rådet menade att de befintliga instrumenten på detta område utgör ett fragmentariskt system och att det krävs en ny strategi grundad på principen om ömsesidigt erkännande men som samtidigt beaktar flexibiliteten i det traditionella systemet med ömsesidig rättslig hjälp.

Avsikten är att den europeiska utredningsordern ska ersätta rådets rambeslut 2003/577/RIF av den 22 juli 2003 om verkställighet i Europeiska unionen av beslut om frysning av egendom eller bevismaterial (nedan rambeslutet om frysning), rådets rambeslut 2008/978/RIF av den 18 december

2008 som gäller en europeisk bevisinhämtningsorder (nedan den europeiska bevisinhämtningsordern) och olika instrument för ömsesidig rättslig hjälp i brottmål till den del de behandlar inhämtandet av bevis som ska användas i straffrättsliga förfaranden.

Den europeiska utredningsordern får utfärdas så att en eller flera utredningsåtgärder kan vidtas i bevisinhämtningsyfte i den verkställande staten. Den europeiska utredningsordern är sektorsövergripande och lämpar sig därför för nästan alla utredningsåtgärder. Vissa åtgärder, såsom inrättandet av en gemensam utredningsgrupp, bevisinhämtning inom en gemensam utredningsgrupp och vissa specifika former av hemlig teleövervakning, omfattas inte av den europeiska utredningsordern. Samarbetet som gäller gemensamma utredningsgrupper bygger på konventionen om ömsesidig rättslig hjälp i brottmål mellan Europeiska unionens medlemsstater som ingicks 2000 (FördrS 88/2005, nedan EU:s konvention från 2000 om rättslig hjälp) samt rådets rambeslut 2002/465/RIF om gemensamma utredningsgrupper. Det finns bestämmelser om teleövervakning i EU:s konvention från 2000 om rättslig hjälp. Direktivet omfattar dock i huvudsak samarbete som gäller teleövervakning, dvs. så kallade klassiska rättshjälpssituationer där den anmodade staten ombuds avlyssna samtal som förs av en person som misstänks för ett brott och som befinner sig på statens territorium.

2 Huvudsakligt innehåll

I artiklarna 1—5 finns allmänna bestämmelser om den europeiska utredningsordern (kapitel I). Den europeiska utredningsordern ska enligt artikel 1 vara ett rättsligt avgörande, utfärdat av en behörig myndighet i den utfärdande staten för genomförande av en eller flera specifika utredningsåtgärder i en an-

nan medlemsstat i bevisinhämtningssyfte och inom ramen för de förfaranden som avses i artikel 4. Artikel 1 innehåller även en bestämmelse om skyldighet att verkställa den europeiska utredningsordern. I artikeln konstateras det vidare att direktivet inte ska påverka skyldigheten att iaktta de grundläggande rättigheter och de grundläggande rättsprinciper som återges i artikel 6 i fördraget, och alla skyldigheter som åligger rättsliga myndigheter i detta avseende ska kvarstå opåverkade. Direktivet ska inte heller leda till att medlemsstaterna vidtar sådana åtgärder som strider mot ländernas konstitutionella regler om föreningsfrihet, tryckfrihet och yttrandefrihet i andra medier.

I artikel 2 definieras begreppen utfärdande myndighet och verkställande myndighet. Med utfärdande myndighet avses en domare, domstol, undersökningsdomare eller allmän åklagare som är behörig i det berörda fallet. Med utfärdande myndighet avses även en annan rättslig myndighet, enligt den utfärdande statens definition, som i det enskilda fallet (eng. in the specific case) handlar i egenskap av utredande myndighet i straffrättsliga förfaranden, med behörighet att besluta om bevisinhämtning i det berörda fallet i enlighet med nationell lagstiftning.

Bestämmelser om den europeiska utredningsorderns räckvidd finns i artikel 3. Enligt huvudregeln ska den europeiska utredningsordern omfatta samtliga utredningsåtgärder. I punkt 2 anges dock sådana utredningsåtgärder som inte omfattas av den europeiska utredningsordern. Sådana utredningsåtgärder är för det första inrättandet av en gemensam utredningsgrupp och bevisinhämtning inom en gemensam utredningsgrupp enligt artikel 13 i EU:s konvention från 2000 om rättslig hjälp och rambeslut 2002/465/RIF om gemensamma utredningsgrupper. För det andra nämns det i punkt 2 avlyssning och omedelbara överföranden av telemedelanden enligt artikel 18.1 a i EU:s konvention från 2000 om rättslig hjälp. Artikel 18.1 a i EU:s konvention från 2000 om rättslig hjälp gäller avlyssning och omedelbara överföranden av telemedelanden till den ansökande medlemsstaten. För det tredje nämns det i punkten avlyssning av telemedelanden enligt artikel 18.1 b i EU:s konvention från 2000 om rätts-

lig hjälp i den mån de avser de situationer som anges i artikel 18.2 a och c samt artikel 20 i konventionen. Artikel 18.1 b i EU:s konvention från 2000 om rättslig hjälp gäller avlyssning, upptagning och därpå följande överföring av upptagningen av telemedelanden till den ansökande medlemsstaten.

Enligt artikel 4 får den europeiska utredningsordern utfärdas med avseende på straffrättsliga förfaranden som inletts eller som kan tas upp inför en rättslig myndighet med avseende på en straffbar gärning enligt den utfärdande statens nationella lagstiftning (led a), vid förfaranden som inletts hos administrativa myndigheter med avseende på sådana gärningar som är straffbara enligt den utfärdande statens nationella lagstiftning såsom överträdelser av rättsregler, och då beslutet kan leda till förfaranden inför en domstol som är behörig att handlägga brottmål (led b), vid förfaranden som inletts hos rättsliga myndigheter med avseende på sådana gärningar som är straffbara enligt den utfärdande statens nationella lagstiftning såsom överträdelser av rättsregler, och då beslutet kan leda till förfaranden inför en domstol som är behörig att handlägga brottmål (led c), och i samband med de förfaranden som anges i leden a, b och c vilka hänför sig till brott eller överträdelser för vilka en juridisk person kan ställas till ansvar eller bestraffas i den utfärdande staten (led d).

Artikel 5 innehåller bestämmelser om den europeiska utredningsorderns innehåll och form.

I artiklarna 6-7 (kapitel II) finns bestämmelser om översändande av den europeiska utredningsordern (artikel 6) och om en ny utredningsorder med anknytning till tidigare utredningsorder (artikel 7).

I artiklarna 8-18 bestäms om förfaranden och rättssäkerhetsgarantier som ska iakttas av den verkställande staten (kapitel III).

Artikel 8 innehåller en allmän bestämmelse om skyldighet att erkänna och verkställa den europeiska utredningsordern. Den verkställande myndigheten ska enligt artikel 8.2 rätta sig efter de särskilda formaliteter och förfaranden som uttryckligen anges av den utfärdande myndigheten, såvida inte annat föreskrivs i direktivet och sådana formaliteter och förfaranden inte strider mot de grundlägg-

gande rättsprinciperna i den verkställande staten. Enligt artikel 8.3 får den utfärdande myndigheten begära att en eller flera myndigheter i den utfärdande staten bistår de behöriga myndigheterna i den verkställande staten vid verkställandet av den europeiska utredningsordern. Den verkställande myndigheten ska uppfylla begäran, förutsatt att ett sådant deltagande inte strider mot de grundläggande rättsprinciperna i den verkställande staten. I skälen 10 och 11 i ingressen preciseras bestämmelserna i artikel 8. När det gäller sättet för verkställighet av ordern är utgångspunkten enligt skäl 10 att den utfärdande myndigheten är den som bäst kan besluta vilken åtgärd som ska användas. Å andra sidan har den verkställande myndigheten möjlighet att använda någon annan typ av åtgärd, om den begärda åtgärden inte kan användas enligt nationell lagstiftning eller om mindre tvingande åtgärder skulle leda till samma resultat. Enligt skäl 11 bör verkställigheten, i möjligaste mån och med förbehåll för grundläggande rättsprinciper i den verkställande staten, ske i enlighet med de formaliteter och förfaranden som anges av den utfärdande staten.

I artikel 9 föreskrivs om en möjlighet att vidta en annan utredningsåtgärd än den som avses i den europeiska utredningsordern. Detta är möjligt för det första när den utredningsåtgärd som där anges inte finns enligt den verkställande statens lagstiftning (led a). För det andra är detta möjligt när den utredningsåtgärd som där anges finns enligt den verkställande statens lagstiftning, men endast kan användas för en förteckning över sådana brott som inte omfattar det brott som avses i den europeiska utredningsordern (led b), och för det tredje när den utredningsåtgärd som den verkställande myndigheten har valt kommer att ge samma resultat som den åtgärd som anges i den europeiska utredningsordern men med användning av mindre tvingande åtgärder (led c). När den verkställande myndigheten utnyttjar ovan nämnda möjlighet ska den först informera den utfärdande myndigheten, som då kan besluta att dra tillbaka den europeiska utredningsordern.

I artikel 10 anges skäl för vägran på basis av vilka erkännande eller verkställande av den europeiska utredningsordern får vägras i

den verkställande staten. En vägran är möjlig för det första om det enligt lagen i den verkställande staten finns immunitet eller privilegier som gör det omöjligt att verkställa den europeiska utredningsordern. För det andra är vägran möjlig om verkställigheten i ett enskilt fall skulle skada väsentliga nationella säkerhetsintressen, äventyra informationskällan eller innebära användning av sekretessbelagda uppgifter om särskild underrättelseverksamhet. Vägran är vidare möjlig om det i de fall som anges i artikel 9.1 a och b inte finns någon annan utredningsåtgärd som kan leda till ett liknande resultat. Vägran är dessutom möjlig om den europeiska utredningsordern har utfärdats i samband med ett förfarande enligt artikel 4 b och c och åtgärden inte skulle vara tillåten i ett liknande nationellt ärende. I de två sistnämnda fallen ska myndigheten i den verkställande staten, innan den fattar beslut om att inte erkänna eller inte verkställa en europeisk utredningsorder, på lämpligt sätt samråda med den utfärdande myndigheten och när så är lämpligt anmoda denna att utan dröjsmål tillhandahålla alla nödvändiga uppgifter.

I artikel 11 föreskrivs om tidsfrister. Enligt punkt 3 ska beslutet om erkännande eller verkställighet fattas så snart som möjligt och senast 30 dagar efter det att den behöriga verkställande myndigheten mottog den europeiska utredningsordern. Punkt 5 innehåller ett undantag i fråga om nämnda tidsfrist. Om det inte är praktiskt möjligt för den behöriga verkställande myndigheten i ett enskilt fall att hålla tidsfristen i punkt 3, ska den enligt punkt 5 utan dröjsmål på valfritt sätt underätta den behöriga myndigheten i den utfärdande staten och ange skälen till förseningen och hur lång tid som uppskattningsvis behövs för att beslutet ska kunna fattas. I detta fall kan den tidsfrist som anges i punkt 3 förlängas med högst 30 dagar. I punkt 4 bestäms om tidsfrister för genomförande av utredningsåtgärder. Enligt denna punkt ska den verkställande myndigheten genomföra utredningsåtgärden utan dröjsmål och senast 90 dagar efter det att beslutet enligt punkt 3 fattats, såvida det inte finns grunder för uppskjutande enligt artikel 14 eller såvida de bevis som anges i den utredningsåtgärd som omfattas av den europeiska utredningsordern inte redan

finns i den verkställande statens besittning. Om det inte är praktiskt möjligt för den behöriga verkställande myndigheten i ett enskilt fall att hålla tidsfristen i punkt 4, ska den enligt punkt 6 utan dröjsmål på valfritt sätt underrätta den behöriga myndigheten i den utfärdande staten och ange skälen till förseeningen, och den ska samråda med den verkställande myndigheten om när det är lämpligt att vidta åtgärden. Artikeln innehåller även en bestämmelse om att den utfärdande myndighetens önskemål beträffande tidsfristen ska beaktas. Om den utfärdande myndigheten har angett att det, på grund av brottets svårhetsgrad eller andra särskilt brådskande omständigheter, är nödvändigt med en kortare tidsfrist än den som anges, eller om den utfärdande myndigheten har uppgett att utredningsåtgärden måste genomföras en särskild dag, ska den verkställande myndigheten ta största möjliga hänsyn till detta krav enligt punkt 2.

I artikel 12 bestäms om överlämnande av bevismaterial till den utfärdande staten och eventuell återlämning av detta material.

I artikel 13 föreskrivs om rättsmedel. Enligt artikeln ska rättsmedel vara tillgängliga för de berörda parterna i enlighet med nationell lagstiftning. De sakliga skälen för utfärdandet av en europeisk utredningsorder får enligt artikeln prövas endast i talan som väckts vid en domstol i den utfärdande staten.

I artikel 14 föreskrivs om grunder för uppskjutande av erkännande eller verkställighet. Enligt artikeln får erkännande eller verkställighet skjutas upp, om verkställigheten riskerar att inverka menligt på en pågående brottsutredning eller lagföring av brott (rättegång), under den tid som den verkställande staten bedömer skäligt. Uppskjutande är även möjligt, om de berörda föremålen, handlingarna eller uppgifterna redan används inom ramen för andra förfaranden, till dess att de inte längre behövs för detta ändamål.

Artikel 15 innehåller bestämmelser om upplysningsplikt för den behöriga myndigheten i den verkställande staten.

I artikel 16 föreskrivs om tjänstemäns straffrättsliga ansvar och i artikel 17 om tjänstemäns civilrättsliga ansvar. När tjänstemän från den utfärdande staten befinner sig

på den verkställande statens territorium i samband med tillämpningen av direktivet ska de enligt artikel 16 likställas med tjänstemän i den verkställande staten när det gäller brott som de utsätts för eller begår. När tjänstemän från den utfärdande staten befinner sig på den verkställande statens territorium i samband med tillämpningen av direktivet ska den utfärdande staten enligt artikel 17 vara ansvarig för skador som dessa kan ha vållat i samband med uppdraget, i enlighet med lagstiftningen i den verkställande staten. Artikel 17 innehåller även bestämmelser om villkor för skadeståndsansvar och betalning av ersättning.

I artikel 18 föreskrivs om sekretess. Enligt artikeln ska varje medlemsstat vidta de åtgärder som är nödvändiga för att se till att de utfärdande och de verkställande myndigheterna vid verkställandet av en europeisk utredningsorder garanterar utredningssekretessen. Den verkställande myndigheten ska i enlighet med nationell lagstiftning garantera att det råder sekretess för den europeiska utredningsordern, både omständigheten att en utredning pågår och i frågor som rör dess innehåll, utom i den utsträckning som behövs för att verkställa utredningsåtgärden. Om den verkställande myndigheten inte kan uppfylla sekretesskravet ska den utan dröjsmål underrätta den utfärdande myndigheten om detta. Den utfärdande myndigheten ska i enlighet med nationell lagstiftning och såvida inte annat anges av den verkställande myndigheten se till att alla bevis och upplysningar som den verkställande myndigheten lämnat sekretessbeläggs, utom då det är nödvändigt för de utredningar eller förfaranden som beskrivs i den europeiska utredningsordern att dessa röjs. Varje medlemsstat ska vidta nödvändiga åtgärder för att säkerställa att bankerna inte avslöjar för den berörda bankkunden eller för annan tredje person att information har överförts till den utfärdande staten enligt artiklarna 23, 24 och 25 eller att en utredning pågår.

Artiklarna 19—27 innehåller särskilda bestämmelser för vissa utredningsåtgärder (kapitel IV). Artikel 19 innehåller bestämmelser om tillfällig överföring av frihetsberövade personer till den utfärdande staten i utredningssyfte och artikel 20 om tillfällig överföring till den verkställande staten av frihetsbe-

rövade personer i utredningssyfte. I artikel 21 finns bestämmelser om hörande genom videokonferens och i artikel 22 om hörande genom telefonkonferens. Till sitt innehåll stämmer artiklarna 19—21 huvudsakligen överens med motsvarande bestämmelser i EU:s konvention från 2000 om rättslig hjälp.

I artiklarna 23 och 24 finns bestämmelser om information om bankkonton och banktransaktioner och i artikel 25 om övervakning av banktransaktioner. Till denna del stämmer bestämmelserna huvudsakligen överens med motsvarande bestämmelser i det protokoll som 2001 fogats till EU:s konvention från 2000 om rättslig hjälp (FördrS 44/2005).

Artikel 26 innehåller en bestämmelse om kontrollerade leveranser. Enligt denna får en europeisk utredningsorder utfärdas även för genomförande av en kontrollerad leverans på en annan medlemsstats territorium. Den verkställande statens behöriga myndigheter ska ha behörighet att besluta om genomförande och kontroll av en kontrollerad leverans.

I artikel 27 finns en specialbestämmelse om när skäl för vägran tillämpas på utredningsåtgärder där bevisinhämtningen sker i realtid. Som exempel nämns åtgärder som avses i artiklarna 25 och 26. Det är då tillåtet att, förutom av de skäl för vägran som anges i artikel 10.1, vägra dess verkställighet med motiveringen att verkställigheten av åtgärden inte skulle godkännas i ett liknande nationellt ärende.

Artiklarna 28-33 (kapitel V) innehåller direktivets slutbestämmelser. Meningen är att direktivet ska ersätta motsvarande bestämmelser i de konventioner som nämns i direktivet och som tillämpas mellan medlemsstaterna. Genom direktivet upphävs även rambeslutet om en europeisk bevisinhämtningsorder. Direktivet ska vara tillämpligt medlemsstaterna emellan i stället för motsvarande bestämmelser i rambeslutet om frysning.

3 Konsekvenser för lagstiftningen i Finland

Den internationella rättshjälpen i straffrättsliga ärenden regleras i Finland både i den nationella lagstiftningen och i internationella

avtal. Lagen om internationell rättshjälp i straffrättsliga ärenden (4/1994, nedan lagen om straffrättslig rättshjälp) utgör ett enhetligt regelverk som gäller internationell rättshjälp i straffrättsliga ärenden, och på basis av den kan de finska myndigheterna lämna utländska myndigheter rättslig hjälp och begära sådan hjälp av dessa. Enligt principen i lagen kan de finska myndigheterna direkt med stöd av lagen lämna utländska myndigheter rättslig hjälp oberoende av om det finns ett gällande statsfördrag mellan Finland och den stat som har begärt rättslig hjälp eller inte. Det är inte heller något villkor för att rättslig hjälp ska kunna lämnas att den stat som har framställt begäran skulle lämna Finland rättslig hjälp i ett motsvarande fall.

Enligt 30 § i lagen om straffrättslig rättshjälp lämnas internationell rättshjälp i straffrättsliga ärenden utan hinder av stadgandena i lagen också enligt vad som särskilt har avtalats eller stadgats om lämnande av rättshjälp. De mest centrala konventionerna som gäller rättslig hjälp i brottmål är den europeiska konventionen från 1959 om inbördes rättshjälp i brottmål (FördrS 30/1981) och den tidigare nämnda EU:s konvention från 2000 om rättslig hjälp. Finland har dessutom satt i kraft tilläggsprotokollet från 1978 till den europeiska konventionen från 1959 om inbördes rättshjälp i brottmål (FördrS 14/1985) och 2001 års protokoll till EU:s konvention från 2000 om rättslig hjälp (FördrS 44/2005).

Så som sägs ovan är avsikten att direktivet ska ersätta motsvarande bestämmelser i de instrument om rättslig hjälp som tillämpas mellan medlemsstaterna. Rambeslutet om frysning har genomförts i Finland genom lagen om verkställighet i Europeiska unionen av frysningsbeslut av egendom eller bevismaterial (540/2005). Riksdagen har godkänt lagförslagen i regeringens proposition om genomförande av rambeslutet om en europeisk bevisinhämtningsorder (268/2009 rd) med vissa ändringar (RSv 60/2010 rd, LaUB 7/2010).

Direktivet är på ovan nämnda sätt mera vidsträckt till sin räckvidd än rambeslutet om den europeiska bevisinhämtningsordern. När det gäller räckvidden medför direktivet dock inte att möjligheterna till samarbete utvidgas från de nuvarande, som grundar sig på EU:s

konvention från 2000 om rättslig hjälp och det protokoll som fogats till den.

Förteckningen över skäl till vägran är mindre utförlig än i rambeslutet om den europeiska bevisinhämtningsordern, och i direktivet ingår inte sådana liknande möjligheter som i bestämmelserna i rambeslutet och i andra instrument som gäller ömsesidigt erkännande att förutsätta dubbel straffbarhet för andra än s.k. listade brott. Av bestämmelsen i artikel 27 i direktivet följer dock att det är tillåtet att vägra verkställigheten av utredningsordern, om verkställigheten av den begärda åtgärden inte skulle godkännas i ett liknande nationellt ärende. Detta innebär även att det för verkställigheten av en åtgärd i situationer enligt artikel 27 (t.ex. teleövervakning) är möjligt att förutsätta dubbel straffbarhet och andra villkor enligt nationell lagstiftning.

Enligt förundersökningslagen görs förundersökning i Finland av polisen, om inte något annat föreskrivs särskilt. Andra förundersökningsmyndigheter är gräns- och tullmyndigheterna inom sina respektive förvaltningsområden. Förundersökningen leds av en undersökningsledare. Förundersökningen av ett brott som en polisman misstänks ha begått leds av åklagaren. Förundersökningsmyndigheten och åklagaren ska samarbeta under förundersökningen. Den centrala bestämmelsen om skyldigheten att samarbeta finns i 15 § i förundersökningslagen (449/1987). Enligt paragrafens 1 mom. ska åklagaren underrättas om när någon kan misstänkas för ett brott, utom om saken är enkel. Enligt riksåklagarens och inrikesministeriets anvisningar ska åklagaren alltid underrättas bl.a. när det brott som undersöks har samband med en begäran om internationell rättslig hjälp eller en europeisk arresteringsorder eller har någon annan internationell anknytning. Bestämmelser om skyldighet att samarbeta finns även i 7 § i förordningen om förundersökning och tvångsmedel (575/1988). Enligt paragrafen ska åklagaren underrättas om sådana brottmål som åklagaren särskilt bett att ska meddelas. Förundersökningslagen gör det möjligt för åklagaren att begära att undersökningsåtgärder ska vidtas eller ytterligare undersökningar göras, och polisen ska också annars iaktta de föreskrifter som åklagaren

meddelar för att trygga syftena med förundersökningen.

Finland lämnade 1994 en förklaring till artikel 24 i den europeiska konventionen från 1959 om inbördes rättshjälp i brottmål om att de judiciella myndigheter som avses i konventionen är i Finland justitieministeriet, tingsrätterna, hovrätterna och högsta domstolen, allmänna åklagarna samt polisen, tullen och gränsbevakningsväsendets tjänstemän när de är förundersökningsmyndighet i brottmål.

När det gäller det straffrättsliga samarbete inom EU som grundar sig på ömsesidigt erkännande har åklagaren en mer central ställning. Åklagaren är behörig myndighet vid utfärdandet av en europeisk arresteringsorder och ett beslut om frysning. När lagutskottet behandlade lagförslaget om genomförande av en europeisk bevisinhämtningsorder ansåg utskottet å andra sidan att ordern med vissa förbehåll även ska kunna utfärdas av en tjänsteman vid centralkriminalpolisen, tullen eller gränsbevakningsväsendet som har befogenheter som undersökningsledare (LaUB 7/2010 rd). Som det sägs ovan är meningen att det direktiv som nu föreslås även ska ersätta rättsakter som gäller det straffrättsliga samarbetet.

Direktivförslaget möjliggör även att förundersökningsmyndigheten utses till behörig myndighet.

4 Ålands behörighet

Enligt 5 kap. 27 § 23 punkten i självstyrelselagen för Åland (1144/1991) hör förundersökning, verkställighet av domar och straff samt utlämning för brott till rikets behörighet.

5 Direktivförslagets konsekvenser

Direktivet kan antas främja utredningen av sådana brott som har en internationell koppling, och därmed öka risken för att åka fast och främja realiseringen av det straffrättsliga ansvaret inom EU:s territorium. Direktivets mervärde accentueras vid förundersökningen av brott i de fall då utredningsordern kan ut-

färdas och verkställas omedelbart när det visar sig finnas ett utredningsbehov, och direkt mellan de behöriga myndigheterna. Genom direktivet främjas också åklagarens möjligheter att inhämta de bevis som behövs vid rättegången.

Det är svårt att exakt bedöma antalet sådana framställningar om rättslig hjälp mellan EU:s medlemsstater som direktivet omfattar. Det handlar dock om en betydande och sannolikt ökande arbetsmängd, som inom polisförvaltningen fördelar sig på flera polisenheter, på flera andra myndigheter och som även berör den privata sektorn (t.ex. banker och teleoperatörer). Centralkriminalpolisen skickar årligen ca 600–700 framställningar om rättslig hjälp till utlandet och tar emot ca 300 sådana framställningar från utlandet. Årligen registreras i genomsnitt ca 4 500 olika slags handläggningsåtgärder som hänför sig till framställningar om rättslig hjälp (förhör, kontoförfrågningar och andra utredningsåtgärder). I siffrorna ingår inte de uppgifter och handlingar som har fått i det övriga samarbetet och informationsutbytet mellan polismyndigheterna (handräckning) och inte heller de uppgifter som har fått genom de gemensamma utredningsgruppernas verksamhet. I de båda senare fallen kan uppgifterna användas som bevis vid förundersökningen och i de senare faserna av straffprocessen. För tullen rör sig det totala antalet framställningar om rättslig hjälp kring 250 per år och här ingår både framställningar om rättslig hjälp som inkommer till Finland och framställningar om rättslig hjälp som sänds från Finland. Det totala antalet framställningar om rättslig hjälp som gränsbevakningsväsendet behandlar är litet. Det kan antas att den fria rörligheten för människor kommer att leda till att antalet situationer ökar där det bevismaterial som behövs för brottsutredningen

eller rättegången finns i en annan medlemsstat. Samarbetet för rättslig hjälp i enlighet med direktivet är dock redan nu en etablerad form inom det straffrättsliga samarbetet mellan EU-medlemsstaterna, och det kan därför antas att antalet framställningar om rättslig hjälp inte kommer att öka märkbart i framtiden.

6 De övriga medlemsstaternas ståndpunkter

Direktivförslaget har inte ännu behandlats i EU:s institutioner.

7 Institutionernas och övriga ståndpunkter

Rådet eller Europaparlamentet har inte behandlat förslaget.

8 Den nationella behandlingen av förslaget och behandlingen i Europeiska unionen

Direktivförslaget och U-skrivelsen har behandlats i ett skriftligt förfarande den 25 maj till den 3 juni 2010 i sektionen för rättsliga och inrikes frågor (sektion 7) och i sektionens muntliga sammanträde den 10 juni 2010. Behandlingen av direktivförslaget har inte ännu inletts i arbetsgruppen för straffrättsligt samarbete. Direktivförslaget kommer att vara en prioritet för Belgien, som inledde sin ordförandeperiod den 1 juli 2010.

9 Statsrådets ståndpunkt

Statsrådet har ännu inte intagit sin ståndpunkt om direktivförslaget. Statsrådet önskar dock tillkännage riksdagen förslaget.